

Identifying and ranking the dimensions of the creativity-oriented curriculum with a postmodernist approach (Case study: Education of Mazandaran province)

Fariba. Karimi¹, Babak. Hosseinzadeh*² & Seyedeh Zahra. Hosseini²

1. PhD student, Department of Educational Management, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran
2. Assistant Professor, Department of Management, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran

ARTICLE INFORMATION

Article type

Original research

Pages: 150-159

Corresponding Author's Info

Email:

Hosseinzadeh2002@gmail.com

Article history:

Received: 2022/06/06

Revised: 2022/10/21

Accepted: 2022/11/01

Published online: 2023/03/18

Keywords:

Curriculum based on creativity, postmodernist approach, education.

ABSTRACT

Background and Aim: strengthening creativity in the classroom has countless positive and lasting effects and makes learners thinkers, curious, critical and risk-takers in adulthood; Therefore, the general goal of the current research was to identify and rank the dimensions of creativity-oriented curriculum with a post-modernist approach. **Methods:** This research is applied in terms of purpose, which was conducted with a mixed approach (qualitative and quantitative) with an exploratory design. A descriptive survey method was used in the quantitative part. Its statistical population consists of 20 senior managers and education experts of Mazandaran province in the qualitative section and 2653 managers, deputy heads and department heads of education departments and 2653 people in the quantitative section. They stated that in the qualitative part of the purposeful sampling method and taking into account the saturation law, the number of people was 10, and in the quantitative part, based on the Cochran formula, the number of 338 people was selected using the cluster-stratified random sampling method as a sample. Statistics were selected. A researcher-made questionnaire with 61 questions was used to collect data. The formal and content validity of the tool was approved by experts, and their combined reliability and Cronbach's alpha were calculated above 0.7, which was approved. Exploratory and confirmatory factor analysis tests were used to analyze the data. **Results:** The results showed that the curriculum based on creativity with a post-modernist approach has four dimensions "objectives, content, teaching method and evaluation" and each dimension has three components "knowledge, attitude and skill". **Conclusion:** The effect of all dimensions and components on the creativity-oriented curriculum was confirmed with a post-modernist approach, and then the teaching method with a factor load of 0.856 has a greater effect, and the goal dimension with a factor load of 0.761 has a lower effect.

This work is published under CC BY-NC 4.0 licence.

© 2023 The Authors.

How to Cite This Article:

Karimi, F., Hosseinzadeh, B., & Hosseini, S. Z. (2022). Identifying and ranking the dimensions of the creativity-oriented curriculum with a postmodernist approach (Case study: Education of Mazandaran province). *Jayps*, 3(3): 150-159.

شناسایی و رتبه بندی ابعاد برنامه درسی خلاقیت محور با رویکرد پسانوین گرایانه (مطالعه موردی: آموزش و پرورش استان مازندران)

فریبا کریمی^۱، بابک حسن‌زاده^{۲*} و سیده زهرا حسینی^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران

۲. استادیار گروه مدیریت، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران

۳. استادیار گروه مدیریت، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی	<p>زمینه و هدف: تقویت خلاقیت در کلاس درس تأثیرات مثبت و ماندگار بی‌شماری دارد و باعث می‌شود یادگیرندگان در بزرگسالی متفکر، کنجکاو، منتقد و ریسک‌پذیر باشند؛ لذا هدف کلی پژوهش حاضر، شناسایی و رتبه بندی ابعاد برنامه درسی خلاقیت محور با رویکرد پسانوین گرایانه بود. روش پژوهش: این پژوهش از نظر هدف، کاربردی است که با رویکرد آمیخته (کیفی و کمی) با طرح اکتشافی انجام شد. در بخش کمی از روش توصیفی از نوع پیمایشی استفاده شد. جامعه آماری آن را در بخش کیفی، مدیران ارشد و خبرگان آموزش و پرورش استان مازندران به تعداد ۲۰ نفر و در بخش کمی مدیران، معاونین و روسای گروه‌های ادارات آموزش و پرورش و مدیران و معاونین مدارس استان مازندران به تعداد ۲۶۵۳ نفر تشکیل می‌دادند که در بخش کیفی از روش نمونه‌گیری هدفمند و با در نظر گرفتن قانون اشباع تعداد ۱۰ نفر و در بخش کمی بر اساس فرمول کوکران تعداد ۳۳۸ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای-طبقه‌ای به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. جهت جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق ساخته با ۶۱ سوال استفاده شد. روایی صوری و محتوایی ابزار به تایید متخصصان رسید و پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ آن‌ها نیز بالای ۰/۷ محاسبه شد که مورد تایید بود. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی استفاده شد. یافته‌ها: نتایج نشان داد برنامه درسی خلاقیت محور با رویکرد پسانوین گرایانه دارای چهار بعد «اهداف، محتوا، روش تدریس و ارزشیابی» است که هر بعد دارای سه مولفه «دانش، نگرش و مهارت» می‌باشد. نتیجه‌گیری: تأثیر همه ابعاد و مؤلفه‌ها بر برنامه درسی خلاقیت محور با رویکرد پسانوین گرایانه تأیید شد و بعد روش تدریس با بار عاملی ۰/۸۵۶ دارای تأثیر بیش‌تر و بعد اهداف با بار عاملی ۰/۷۶۱ دارای تأثیر کم‌تر است.</p>
صفحات: ۱۵۹-۱۵۰	
اطلاعات نویسنده مسئول	
ایمیل: Hosseinzadeh2002@gmail.com	
سابقه مقاله	
تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۳/۱۶	
تاریخ اصلاح مقاله: ۱۴۰۱/۰۷/۲۹	
تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۰۸/۱۰	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۲/۲۷	
واژگان کلیدی	
برنامه درسی خلاقیت محور، رویکرد پسانوین گرایانه، آموزش و پرورش.	
انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است. تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.	

شیوه استناد به این مقاله

کریمی، فریبا، حسن‌زاده، بابک، و حسینی، سیده زهرا. (۱۴۰۱). شناسایی و رتبه بندی ابعاد برنامه درسی خلاقیت محور با رویکرد پسانوین گرایانه (مطالعه موردی: آموزش و پرورش استان مازندران). *دوفصلنامه مطالعات روان‌شناختی نوجوان و جوان*، ۳(۳): ۱۵۹-۱۵۰.

مقدمه

امروزه پرورش و تولید فکر، اندیشه و ایده والاترین هدفی است که در سرلوحه هر نظام فکری تعلیم و تربیت هر قوم و ملتی قرار دارد. آرزو و هدف ملتها داشتن انسان‌های متفکر و خلاق با اندیشه‌های والاست تا از طریق آن بهترین شرایط زندگی فردی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی را برای هم‌نوعان خویش فراهم آورند. آموزش و پرورش یکی از مهم‌ترین و بهترین نهاد تأثیرگذار بر افزایش میزان خلاقیت در افراد جامعه است. از این‌رو یکی از اهداف اصلی و دغدغه اساسی نظام تعلیم و تربیت پرورش خلاقیت و آموزش‌های خلاق به یادگیرندگان است. تقویت خلاقیت در کلاس درس تأثیرات مثبت و ماندگار بی شماری دارد و باعث می‌شود یادگیرندگان در بزرگسالی متفکر، کنجکاو، منتقد و ریسک‌پذیر باشند (هنسی^۱، ۲۰۱۷). از این‌رو، خلاقیت نه به عنوان یک مهارت برای آموزش دادن به افراد، بلکه باید به عنوان یک قابلیت، یعنی مجموعه‌ای از مهارت‌ها، توانایی‌ها و دانش، درک شود که بخشی از آموزش فرد را تشکیل می‌دهد (تاب^۲ و همکاران، ۲۰۲۰).

از طرفی با توجه به پیشرفت روزافزون دانش و فناوری و جریان گسترده اطلاعات امروزه جامعه ما نیازمند پرورش انسان‌هایی است که بتواند با مغزی خلاق با مشکلات روبرو شده و به حل آن بپردازد و با این رویکرد نیاز به آموزش و تقویت خلاقیت و خلق افکار نو برای رسیدن به جامعه‌ای شکوفا از اهمیت خاصی برخوردار است (تقوایی یزدی، ۱۳۹۷). خلاقیت دانش‌آموزان تحت تأثیر عوامل مختلفی است که اگر این عوامل مورد شناسایی قرار گیرند، به خوبی می‌توان به اهداف نظام تعلیم و تربیت دست یافت. یکی از این عوامل، برنامه‌های درسی است. برنامه درسی را می‌توان به عنوان طرحی جهت آماده کردن مجموعه‌ای از فرصت‌های یادگیری برای افراد تحت تعلیم جهت تغییرات موثر و نسبتاً پایدار در ابعاد مختلف شخصیتی به لحاظ جسمانی، عاطفی، اجتماعی و شناختی تلقی کرد (النا^۳، ۲۰۱۵). برنامه درسی بر

مجموعه‌ای از تصمیم‌های از پیش گرفته شده و مسیر شناخته شده‌ای که یادگیرندگان بر اساس تشخیص برنامه‌ریزان باید طی کنند، تکیه دارد. این مجموعه از تصمیم‌ها، در سند برنامه درسی یا چهارچوب و راهنمای برنامه درسی منعکس می‌شود که برای یک درس خاص، یک پایه تحصیلی یا یک دوره تحصیلی در نظر گرفته شده است (ارجمندقجور و ارجمندی، ۱۳۹۷). بنابراین مسئولان و دست‌اندرکاران آموزش و پرورش باید در تدوین و طراحی برنامه درسی دقت لازم را به عمل آورند و به مقوله‌هایی چون خلاقیت توجه نمایند. یاسمی و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی با عنوان «مدرسه خلاق؛ چیستی و چگونگی در دوره ابتدایی» به این نتایج دست یافتند که؛ مدرسه خلاق از ۶ بعد و ۳۰ مؤلفه تشکیل شد. بعد برنامه درسی خلاق با ۹ مؤلفه (اهداف برنامه درسی، محتوای برنامه درسی، راهبردهای یاددهی - یادگیری، مواد و منابع آموزشی، گروه‌بندی یادگیرندگان، فعالیت‌های یادگیری یادگیرندگان، فضا، زمان، ارزشیابی)؛ بعد دانش‌آموز خلاق با سه مؤلفه (باورهای شناختی - فکری، نگرشی - علاقه‌ای، رفتاری - عملکردی)؛ بعد خانواده خلاق با پنج مؤلفه (موقعیت اقتصادی - اجتماعی، تحصیلات والدین، جو عاطفی خانواده، سبک فرزندپروری، نگرش نوین والدین)؛ بعد معلم خلاق با پنج مؤلفه (رهبری کلاس درس، تفکر در کلاس درس، شیوه پاداش‌دهی، شخصیت معلم، دانش و مهارت‌های حرفه‌ای)؛ بعد مدیر خلاق با چهار مؤلفه (سبک مدیریت، نگاه خلاقانه، توسعه خلاقیت در معلمان، روابط و تعامل انسانی)؛ بعد فرهنگ خلاق با چهار مؤلفه (مشارکت، استقبال از خلاقیت، روحیه پژوهشگری، آزادی اندیشه و عمل) می‌باشند؛ مقام دوست و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان «طراحی و اعتباربخشی الگوی مطلوب برنامه درسی رشته‌های کاردانش با رویکرد کارآفرینی» به این نتایج دست یافتند که؛ مولفه‌های اصلی کارآفرینی عبارتند از خلاقیت، نوآوری، کارگروهی، پشتکار، ریسک

3. Elena

1. Hennessey
2. Tubb

کلاس استفاده شود. و در برنامه درسی ریاضیات باید به تفکر خلاق، تفکر جانبی، تفکر واگرا و تفکر همگرا-تلفیقی توجه ویژه‌ای شود؛ گائو^۴ و همکاران (۲۰۱۷)، در پژوهشی با عنوان «چالش، فرصت و توسعه: عوامل مؤثر و گرایش‌های نوآوری و خلاقیت در برنامه درسی دانشجویان کارشناسی پرستاری در ماینلاند چین» به این نتایج دست یافتند که؛ یکپارچگی در برنامه درسی کارشناسی، متمدن سازی در برنامه درسی کارشناسی، بین‌المللی سازی در برنامه درسی کارشناسی و تنوع و گوناگونی در برنامه درسی کارشناسی دلایل و گرایش‌های اصلی هستند که به نوآوری و خلاقیت در برنامه درسی آینده چین منجر می‌شوند و چنگ^۵ (۲۰۱۱)، در پژوهشی با عنوان «تزریق خلاقیت در کلاس در کشورهای شرقی: ارزیابی از دیدگاه دانش‌آموز» به این نتایج دست یافت که؛ سبک یادگیری خلاقانه، مفرح و خودآموز، بیشتر بر درک عمیق‌تر و کاربرد دانش علمی در زندگی روزمره تمایل و تاکید دارد و به صورت هم‌زمان رویکردهای تشویق خلاقیت، تفکر جایگزین، کنجگاو و اعتماد به نفس در یادگیری را در مدارس کشورهای آسیایی تشویق می‌کند.

با توجه به اینکه تاکنون پژوهشی در زمینه شناسایی ابعاد برنامه درسی خلاقیت محور با رویکرد پسانوین گرایانه در آموزش و پرورش انجام نشده است، لذا انجام پژوهش حاضر، ضروری است. بنابراین پژوهش حاضر در پی پاسخگویی به این سوال می‌باشد: ابعاد برنامه درسی خلاقیت محور با رویکرد پسانوین گرایانه در آموزش و پرورش استان مازندران کدامند؟ و رتبه‌بندی این ابعاد چگونه است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی است که با رویکرد آمیخته (کیفی و کمی) با طرح اکتشافی انجام شد. در

پذیری و رهبری است که برنامه درسی براساس آنان طراحی شد؛ حسینی لرگانی (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان «طراحی الگوی برنامه درسی نوآورانه در نظام آموزش عالی ایران: یک مطالعه کیفی» به این نتایج دست یافت که؛ برنامه درسی نوآورانه شامل ابعاد ابهام‌پذیری، نوگرایی، جامعه‌گرایی، تحول‌گرایی، پیچیدگی، کمال‌گرایی، بازارمحوری، ارزش‌گرایی، نیازمحوری و ارتباط‌محوری است. عوامل زمینه‌ای مؤثر بر توسعه برنامه درسی نوآورانه شامل امکانات و تجهیزات دانشگاه، قوانین و مقررات، عوامل اجتماعی-فرهنگی، شرایط کاری و شغلی و عوامل اقتصادی است؛ شعبانی و همکاران (۱۳۹۷)، در پژوهشی با عنوان «طراحی مدل برنامه درسی مبتنی بر خلاقیت در دانشگاه سازمانی» به این نتایج دست یافتند که؛ مدل برنامه درسی مبتنی بر خلاقیت دارای سه مفروضه بافت سازمانی، فضا و جو یادگیری و حل مساله خلاق و پنج مولفه هدف، فعالیت یادگیری، سازمان دهی، روش تدریس و ارزشیابی است؛ الجعفره^۱ (۲۰۲۰)، در پژوهشی با عنوان «اثربخشی یک برنامه مبتنی بر نظریه تریز در موضوع فیزیک برای توسعه مهارت‌های تفکر خلاق و تفکر انتقادی در بین دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم جنوب المزار» به این نتایج دست یافت که؛ از برنامه مبتنی بر نظریه تریز در توسعه مهارت‌های تفکر خلاق و تفکر انتقادی دانش‌آموزان موثر است؛ ستیاوان^۲ و همکاران (۲۰۲۰)، در پژوهشی با عنوان «برنامه درسی خلاق مبتنی بر هوش چندگانه: بهترین تمرین» به این نتایج دست یافتند که؛ برنامه درسی خلاق بر یادگیری دانش‌آموزان موثر است؛ هادر و تیروش^۳ (۲۰۱۹)، در پژوهشی با عنوان «تفکر خلاق در برنامه درسی ریاضیات: یک چارچوب تحلیلی» به این نتایج دست یافتند که؛ برای اینکه دانش‌آموزان مهارت تفکر خلاق را کسب کنند باید از مواد درسی مناسب در

4. Gao
5. Cheng

1. Al-Jaafreh
2. Setiawan
3. Hadar & Tiros

اطلاعات، تمامی مصاحبه‌ها توسط شخص پژوهشگر انجام پذیرفت. پس از شناسایی شاخص‌ها از طریق مصاحبه با متخصصان، پرسش‌نامه اولیه تهیه اصلاحات لازم در آن به عمل آمد. از طریق این پرسش‌نامه شاخص‌ها مورد بررسی، اصلاح و تایید نهایی قرار گرفتند. نتیجه بخش کیفی، تولید پرسش‌نامه خبرگان با ۶۱ سوال است. در بخش کمی از پرسش‌نامه محقق ساخته با ۶۱ سوال و ۴ بعد «اهداف، محتوا، روش تدریس و ارزشیابی» و هر بعد دارای سه مولفه «دانش، نگرش و مهارت» استفاده شده است. روایی صوری و محتوایی ابزارها به تایید متخصصان رسید و روایی همگرا آن نیز با استفاده از ضرایب میانگین واریانس استخراجی (AVE) محاسبه شد که مقادیر AVE برای کلیه مؤلفه‌ها بزرگتر از ۰/۵ هستند، بنابراین پرسش‌نامه از روایی همگرا برخوردار است. همچنین جهت سنجش پایایی از آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی استفاده شد که برای تمام ابعاد، مقادیر بالای ۰/۷ محاسبه شد که مورد تایید است (جدول ۱).

بخش کمی از روش توصیفی از نوع پیمایشی استفاده شد. جامعه آماری مطالعه حاضر از دو گروه تشکیل شد: ۱- بخش کیفی: مدیران ارشد و خبرگان آموزش و پرورش استان مازندران که دارای مدرک تحصیلی دکتری و سابقه مدیریتی بالای ۱۰ سال بودند به تعداد ۲۰ نفر؛ ۲- بخش کمی: مدیران، معاونین و روسای گروه‌های ادارات آموزش و پرورش و مدیران و معاونین مدارس استان مازندران به تعداد ۲۶۵۳ نفر. در بخش کیفی با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و با در نظر گرفتن قانون اشباع تعداد ۱۰ نفر و در بخش کمی، بر اساس فرمول کوکران تعداد ۳۳۸ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای-طبقه‌ای به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. جهت جمع‌آوری داده‌ها، در بخش کیفی از دو ابزار فیش و مصاحبه نیمه ساختار یافته استفاده شد. فرآیند مصاحبه به این ترتیب بود که در هر جلسه مصاحبه، مصاحبه‌شوندگان با اهداف مصاحبه آشنا شدند. میانگین زمان هر مصاحبه ۳۰ دقیقه و نکات کلیدی هر مصاحبه توسط مصاحبه‌گر یادداشت برداری شد. به منظور کاهش تاثیر نحوه مصاحبه در ارزیابی

جدول ۱. روایی و پایایی ابزارهای گردآوری داده‌ها

ردیف	متغیر	متغیرهای پنهان	کد متغیر	AVE	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی
۱	اهداف	دانش	AA	۰/۸۰۹	۰/۹۶۶	۰/۹۷۱
۲		نگرش	AB	۰/۶۹۶	۰/۹۱۲	۰/۹۳۲
۳		مهارت	AC	۰/۶۸۹	۰/۹۳۵	۰/۹۴۷
۴	محتوا	دانش	BA	۰/۷۰۹	۰/۸۹۷	۰/۹۲۴
۵		نگرش	BB	۰/۷۱۵	۰/۹۰۰	۰/۹۲۶
۶		مهارت	BC	۰/۶۹۶	۰/۸۹۱	۰/۹۲۰
۷	روش تدریس	دانش	CA	۰/۷۳۹	۰/۹۱۲	۰/۹۳۴
۸		نگرش	CB	۰/۷۹۹	۰/۹۱۵	۰/۹۴۱
۹		مهارت	CC	۰/۸۰۵	۰/۹۳۹	۰/۹۵۴
۱۰	ارزشیابی	دانش	DA	۰/۸۶۱	۰/۹۱۹	۰/۹۴۹
۱۱		نگرش	DB	۰/۷۹۷	۰/۷۴۵	۰/۸۸۷
۱۲		مهارت	DC	۰/۷۱۶	۰/۹۰۰	۰/۹۲۶

مازندان از آزمون تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شده است. برای تشخیص کفایت و شرایط لازم داده‌ها برای اجرای تحلیل عاملی، از آزمون‌های تناسب کایزر-مایر-الکین^۱ و بارتلت^۲ استفاده شد که نتایج در جدول ۲ ارائه شده است.

جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تاییدی با استفاده از نرم افزارهای SPSS۲۱ و PLS استفاده شده است.

یافته‌ها

جهت شناسایی ابعاد برنامه درسی خلاقیت محور با رویکرد پسانوین گرایانه در آموزش و پرورش استان

جدول ۲. نتایج آزمون KMO و Bartlett		
متغیر	آماره KMO و Bartlett	نتیجه آزمون
اهداف	KMO=۰/۹۲۵ P=۰/۰۰۰	تأیید کفایت و همبستگی داده‌ها
محتوا	KMO=۰/۸۴۱ P=۰/۰۰۰	تأیید کفایت و همبستگی داده‌ها
روش تدریس	KMO=۰/۸۹۲ P=۰/۰۰۰	تأیید کفایت و همبستگی داده‌ها
ارزشیابی	KMO=۰/۸۴۹ P=۰/۰۰۰	تأیید کفایت و همبستگی داده‌ها

کوچکتر از ۰/۰۵ محاسبه شده است ($P < 0/05$)، لذا داده‌ها همبسته می‌باشند و کفایت و همبستگی لازم جهت اجرای تحلیل عاملی اکتشافی را دارند.

مطابق نتایج حاصل از جدول ۲؛ چون مقدار آماره KMO برای همه ابعاد بیش‌تر از ۰/۷ محاسبه شد، همچنین نتیجه آزمون Bartlett نشان داده که سطح معناداری

جدول ۳. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی جهت تعیین تعداد عامل‌های تاثیرگذار در بعد اهداف									
عامل	مقدار ویژه اولیه	مجموع مجذور بارهای استخراجی (قبل از چرخش)		مجموع مجذور بارهای چرخش یافته (بعد از چرخش)		مقدار ویژه اولیه		مقدار ویژه اولیه	
	درصد	درصد	تراکمی	درصد	تراکمی	درصد	تراکمی	درصد	تراکمی
۱	۹/۶۶۳	۴۳/۹۲۱	۴۳/۹۲۱	۶/۴۶۵	۴۳/۹۲۱	۹/۶۶۳	۴۳/۹۲۱	۴۳/۹۲۱	۹/۶۶۳
۲	۳/۸۴۷	۱۷/۴۸۵	۶۱/۴۰۶	۵/۶۱۷	۶۱/۴۰۶	۳/۸۴۷	۶۱/۴۰۶	۱۷/۴۸۵	۶۱/۴۰۶
۳	۲/۸۰۷	۱۲/۷۵۷	۷۴/۱۶۴	۴/۲۳۴	۷۴/۱۶۴	۲/۸۰۷	۷۴/۱۶۴	۱۲/۷۵۷	۷۴/۱۶۴

عاملی اکتشافی، مولفه‌ها و میزان بارعاملی هر یک از مولفه‌ها انجام شد که نتایج نشان داد؛ بعد اهداف دارای سه مؤلفه (دانش، نگرش و مهارت) است. بیش‌ترین بارعاملی ۰/۹۲۸ مربوط به سؤال ۶ و کم‌ترین بارعاملی ۰/۷۵۵ مربوط به سؤال ۲ می‌باشد. بارعاملی اول مربوط به مؤلفه (دانش) است که شامل سؤال‌های ۱ تا ۸ می‌باشد.

مطابق جدول ۳؛ با توجه به مقادیر ویژه انتظار داریم ۳ عامل استخراج شود؛ چون آن‌ها دارای مقادیر ویژه بزرگ‌تر از یک هستند. در صد واریانس تبیین شده در ستون آخر نشان می‌دهد که اگر ۳ عامل استخراج شود، ۷۴/۱۶۴٪ از تغییرات سؤالات توسط عوامل استخراج شده قابل تبیین هستند. در ادامه با استفاده از تحلیل

2. Bartlett's Test

1. Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy

به سؤال ۲۲ مربوط می‌شود. بارعاملی سوم مربوط به مؤلفه (نگرش) است که شامل سؤال‌های ۹ تا ۱۴ می‌باشد، در این مؤلفه بیشترین بارعاملی ۰/۸۶۴ به سؤال ۱۲ و کمترین بارعاملی ۰/۷۷۵ به سؤال ۹ مربوط می‌شود.

باشد، در این مؤلفه بیشترین بارعاملی ۰/۹۲۸ به سؤال ۶ و کمترین بارعاملی ۰/۷۵۵ به سؤال ۲ مربوط می‌شود. بارعاملی دوم مربوط به مؤلفه (مهارت) است که شامل سؤال‌های ۱۵ تا ۲۲ می‌باشد، در این مؤلفه بیشترین بارعاملی ۰/۸۳۷ به سؤال ۲۰ و کمترین بارعاملی ۰/۷۵۶

جدول ۴. نتایج آزمون تحلیل عاملی اکتشافی و تعیین تعداد عامل‌های تاثیرگذار در بعد محتوا

عامل	مقدار ویژه اولیه	مجموع مجذور بارهای استخراجی (قبل از چرخش)		مجموع مجذور بارهای چرخش یافته (بعد از چرخش)	
		مقدار کل درصد	تراکمی	مقدار کل درصد	تراکمی
۱	۶/۰۲۲	۴۰/۱۴۴	۴۰/۱۴۴	۳/۷۱۴	۲۴/۷۶۱
۲	۲/۷۵۷	۱۸/۳۸۰	۱۸/۳۸۰	۳/۵۶۳	۲۳/۷۵۴
۳	۱/۹۶۴	۱۳/۰۹۲	۱۳/۰۹۲	۳/۴۶۵	۲۳/۱۰۰

به مؤلفه (نگرش) است که شامل سؤال‌های ۶ تا ۱۰ می‌باشد، در این مؤلفه بیشترین بارعاملی ۰/۸۳۴ به سؤال ۹ و کمترین بارعاملی ۰/۷۸۷ به سؤال ۸ مربوط می‌شود. بارعاملی دوم مربوط به مؤلفه (دانش) است که شامل سؤال‌های ۱ تا ۵ می‌باشد، در این مؤلفه بیشترین بارعاملی ۰/۸۵۲ به سؤال ۲ و کمترین بارعاملی ۰/۷۹۳ به سؤال ۴ مربوط می‌شود. بارعاملی سوم مربوط به مؤلفه (مهارت) است که شامل سؤال‌های ۱۱ تا ۱۵ می‌باشد، در این مؤلفه بیشترین بارعاملی ۰/۸۹۹ به سؤال ۱۴ و کمترین بارعاملی ۰/۶۹۹ به سؤال ۱۱ مربوط می‌شود.

مطابق جدول ۴؛ با توجه به مقادیر ویژه انتظار داریم ۳ عامل استخراج شود؛ چون آن‌ها دارای مقادیر ویژه بزرگ‌تر از یک هستند. درصد واریانس تبیین شده در ستون آخر نشان می‌دهد که اگر ۳ عامل استخراج شود، ۷۱/۶۱۶٪ از تغییرات سؤالات توسط عوامل استخراج شده قابل تبیین هستند. در ادامه با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی، مولفه‌ها و میزان بارعاملی هر یک از مولفه‌ها انجام شد که نتایج نشان داد؛ بعد محتوا دارای سه مؤلفه (دانش، نگرش و مهارت) است. بیشترین بارعاملی ۰/۸۹۹ مربوط به سؤال ۱۴ و کمترین بارعاملی ۰/۶۹۹ مربوط به سؤال ۱۱ می‌باشد. بارعاملی اول مربوط

جدول ۵. نتایج آزمون تحلیل عاملی اکتشافی و تعیین تعداد عامل‌های تاثیرگذار در بعد روش تدریس

عامل	مقدار ویژه اولیه	مجموع مجذور بارهای استخراجی (قبل از چرخش)		مجموع مجذور بارهای چرخش یافته (بعد از چرخش)	
		مقدار کل درصد	تراکمی	مقدار کل درصد	تراکمی
۱	۷/۶۹۶	۵۴/۹۷۳	۵۴/۹۷۳	۴/۰۷۳	۲۹/۰۸۹
۲	۲/۰۶۱	۱۴/۷۱۹	۱۴/۷۱۹	۳/۸۳۵	۲۷/۳۹۱
۳	۱/۳۰۱	۹/۲۹۵	۹/۲۹۵	۳/۱۵۱	۲۲/۵۰۶

مؤلفه (مهارت) است که شامل سؤال‌های ۱۰ تا ۱۴ می‌باشد، در این مؤلفه بیش‌ترین بارعاملی ۰/۸۷۷ به سؤال ۱۲ و کم‌ترین بارعاملی ۰/۷۸۴ به سؤال ۱۴ مربوط می‌شود. بارعاملی دوم مربوط به مؤلفه (دانش) است که شامل سؤال‌های ۱ تا ۵ می‌باشد، در این مؤلفه بیش‌ترین بارعاملی ۰/۸۲۹ به سؤال ۵ و کم‌ترین بارعاملی ۰/۷۵۲ به سؤال ۳ مربوط می‌شود. بارعاملی سوم مربوط به مؤلفه (نگرش) است که شامل سؤال‌های ۶ تا ۹ می‌باشد، در این مؤلفه بیش‌ترین بارعاملی ۰/۸۸۱ به سؤال ۸ و کم‌ترین بارعاملی ۰/۶۷۴ به سؤال ۶ مربوط می‌شود.

مطابق جدول ۵؛ با توجه به مقادیر ویژه انتظار داریم ۳ عامل استخراج شود؛ چون آن‌ها دارای مقادیر ویژه بزرگ‌تر از یک هستند. در صد واریانس تبیین شده در ستون آخر نشان می‌دهد که اگر ۳ عامل استخراج شود، ۷۸/۹۸۷٪ از تغییرات سؤالات توسط عوامل استخراج شده قابل تبیین هستند. در ادامه با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی، مولفه‌ها و میزان بارعاملی هر یک از مولفه‌ها انجام شد که نتایج نشان داد؛ بعد روش تدریس دارای سه مؤلفه (دانش، نگرش و مهارت) است. بیش‌ترین بارعاملی ۰/۸۸۱ مربوط به سؤال ۸ و کم‌ترین بارعاملی ۰/۶۷۴ مربوط به سؤال ۶ می‌باشد. بارعاملی اول مربوط به

جدول ۶. نتایج آزمون تحلیل عاملی اکتشافی و تعیین تعداد عامل‌های تاثیرگذار در بعد ارزشیابی

عامل	مقدار ویژه اولیه		مجموع مجذور بارهای استخراجی (قبل از چرخش)		مجموع مجذور بارهای چرخش یافته (بعد از چرخش)	
	مقدار کل	درصد	مقدار کل	درصد	مقدار کل	درصد
۱	۴/۸۷۷	۴۸/۷۶۸	۴/۸۷۷	۴۸/۷۶۸	۳/۳۹۸	۳۳/۹۸۲
۲	۱/۸۱۰	۱۸/۱۰۵	۱/۸۱۰	۱۸/۱۰۵	۲/۶۲۷	۲۶/۲۶۶
۳	۱/۱۵۴	۱۱/۵۴۱	۱/۱۵۴	۱۱/۵۴۱	۱/۸۱۷	۷۸/۴۱۵

سؤال‌های ۱ تا ۵ می‌باشد، در این مؤلفه بیش‌ترین بارعاملی ۰/۹۱۶ به سؤال ۲ و کم‌ترین بارعاملی ۰/۸۸۲ به سؤال ۱ مربوط می‌شود. بارعاملی سوم مربوط به مؤلفه (نگرش) است که شامل سؤال‌های ۴ و ۵ می‌باشد، در این مؤلفه بیش‌ترین بارعاملی ۰/۸۵۹ به سؤال ۴ و کم‌ترین بارعاملی ۰/۸۵۷ به سؤال ۵ مربوط می‌شود. براساس نتایج حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی، متغیر برنامه درسی خلاقیت محور با رویکرد پسانوین‌گرایانه دارای چهار بعد «اهداف، محتوا، روش تدریس و ارزشیابی» که هر بعد دارای سه مؤلفه «دانش، نگرش و مهارت» می‌باشد. رتبه‌بندی ابعاد برنامه درسی خلاقیت محور با رویکرد پسانوین‌گرایانه در آموزش و پرورش استان مازندران بر حسب میزان بارعاملی هر یک از ابعاد و مولفه‌ها به شرح جدول زیر می‌باشد.

مطابق جدول ۶؛ با توجه به مقادیر ویژه انتظار داریم ۳ عامل استخراج شود؛ چون آن‌ها دارای مقادیر ویژه بزرگ‌تر از یک هستند. در صد واریانس تبیین شده در ستون آخر نشان می‌دهد که اگر ۳ عامل استخراج شود، ۷۸/۴۱۵٪ از تغییرات سؤالات توسط عوامل استخراج شده قابل تبیین هستند. در ادامه با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی، مولفه‌ها و میزان بارعاملی هر یک از مولفه‌ها انجام شد که نتایج نشان داد؛ بعد ارزشیابی دارای سه مؤلفه (دانش، نگرش و مهارت) است. بیش‌ترین بارعاملی ۰/۸۸۱ مربوط به سؤال ۸ و کم‌ترین بارعاملی ۰/۶۷۴ مربوط به سؤال ۶ می‌باشد. بارعاملی اول مربوط به مؤلفه (مهارت) است که شامل سؤال‌های ۶ تا ۱۰ می‌باشد، در این مؤلفه بیش‌ترین بارعاملی ۰/۸۸۲ به سؤال ۱۰ و کم‌ترین بارعاملی ۰/۶۷۴ به سؤال ۶ مربوط می‌شود. بارعاملی دوم مربوط به مؤلفه (دانش) است که شامل

جدول ۷. رتبه‌بندی ابعاد برنامه درسی خلاقیت محور با رویکرد پسانوین‌گرایانه برحسب میزان بارعاملی					
رتبه	بار عاملی	مؤلفه‌ها	رتبه	بار عاملی	ابعاد
۱	۰/۸۷۳	دانش	۴	۰/۷۶۱	اهداف
۳	۰/۴۷۶	نگرش			
۲	۰/۸۲۶	مهارت			
۳	۰/۶۷۳	دانش	۳	۰/۷۹۵	محتوا
۱	۰/۸۳۲	نگرش			
۲	۰/۷۵۱	مهارت			
۱	۰/۸۸۲	دانش	۱	۰/۸۵۶	روش تدریس
۳	۰/۸۱۶	نگرش			
۲	۰/۸۱۹	مهارت			
۲	۰/۷۰۱	دانش	۲	۰/۸۰۵	ارزشیابی
۳	۰/۶۲۴	نگرش			
۱	۰/۹۱۴	مهارت			

گفت که؛ ایجاد برقراری رابطه معنی‌دار بین فکر، اندیشه و بیان، بر حذر داشتن دانش‌آموزان از فعالیت‌های قالبی از پیش تعیین شده، آشنا نمودن دانش‌آموزان با دستاوردهای مهم علمی جهان، جلب توجه دانش‌آموزان به همه جوانب موضوع و مهارت حل مسئله، تعیین هدف های برنامه درسی با توجه به نیازهای آنی و آتی دانش‌آموزان، هماهنگ بودن هدف‌های برنامه درسی با وضعیت و امکانات یادگیرنده (دانش‌آموز)، ایجاد علاقه و تقویت نگرش مثبت نسبت به بیان احساسات، عواطف و افکار در دانش‌آموزان، برنامه درسی مبتنی بر نیازها و علائق دانش‌آموزان، ایجاد نگرش خلاق، نگرش دانستن، توانستن و انجام دادن، تقویت حس در دانش‌آموزان، تقویت احساس خودکارآمدی و شایستگی اجتماعی در دانش‌آموزان، توسعه توانایی‌های مهارت‌های نگارشی دانش‌آموزان از جمله نوشتن خلاق، بیان باورها، احساسات و خواسته‌ها، تقویت مهارت حل مسئله در دانش‌آموزان، تقویت مهارت‌های پژوهشی در دانش‌آموزان، تقویت تفکر انتقادی در دانش‌آموزان، تقویت مهارت داستان‌گویی و شعرگویی در دانش‌آموزان و تقویت مهارت شرکت در بحث و گفتگوها از جمله اهداف برنامه‌درسی خلاق هستند. لذا شناسایی متغیرهایی چون دانش، نگرش و مهارت به عنوان مولفه های اهداف برنامه درسی خلاقیت محور منطقی است. بعد محتوا دارای سه مولفه «دانش، نگرش و مهارت» می‌باشد.

بر اساس نتایج حاصل از جدول ۷ مشخص شد که تأثیر همه ابعاد و مؤلفه‌ها بر برنامه درسی خلاقیت محور با رویکرد پسانوین‌گرایانه تأیید می‌گردد. بعد روش تدریس با بار عاملی ۰/۸۵۶ دارای تأثیر بیش‌تر و بعد اهداف با بار عاملی ۰/۷۶۱ دارای تأثیر کم‌تر است. در بعد اهداف، مؤلفه دانش با بار عاملی ۰/۸۷۳ دارای بیش‌ترین تأثیر و مؤلفه نگرش با بار عاملی ۰/۴۷۶ دارای کم‌ترین تأثیر است. در بعد محتوا، مؤلفه نگرش با بار عاملی ۰/۸۳۲ دارای بیش‌ترین تأثیر و مؤلفه دانش با بار عاملی ۰/۶۷۳ دارای کم‌ترین تأثیر است. در بعد روش تدریس، مؤلفه دانش با بار عاملی ۰/۸۸۲ دارای بیش‌ترین تأثیر و مؤلفه نگرش با بار عاملی ۰/۸۱۶ دارای کم‌ترین تأثیر است. در بعد ارزشیابی، مؤلفه مهارت با بار عاملی ۰/۹۱۴ دارای بیش‌ترین تأثیر و مؤلفه نگرش با بار عاملی ۰/۶۲۴ دارای کم‌ترین تأثیر است.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش نشان داد؛ برنامه درسی خلاقیت محور با رویکرد پسانوین‌گرایانه دارای چهار بعد «اهداف، محتوا، روش تدریس و ارزشیابی» است. بعد اهداف دارای سه مولفه «دانش، نگرش و مهارت» می‌باشد. این یافته با نتایج پژوهش شعبانی و همکاران (۱۳۹۷)، که نشان دادند هدف از مولفه‌های مدل برنامه درسی مبتنی بر خلاقیت است، در یک راستا قرار دارد. در تبیین این یافته می‌توان

فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۲۵ (۳)، ۴۹-۲۷.

شعبانی، مرتضی؛ ملکی، حسن؛ عباسپور، عباس و سعدی‌پور، اسماعیل. (۱۳۹۷). طراحی مدل برنامه درسی مبتنی بر خلاقیت در دانشگاه سازمانی. فصلنامه پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، ۱۵ (۳۱)، ۶۲-۷۸.

مقام‌دوست، ابوبکر؛ حاتمی، جواد؛ طلایی، ابراهیم و شمس، غلامرضا. (۱۳۹۸). طراحی و اعتباربخشی الگوی مطلوب برنامه درسی رشته‌های کاردانش با رویکرد کارآفرینی. فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران، ۱۴ (۵۴)، ۱۱۷-۱۵۲.

یاسمی، صدیقه؛ حسینی‌خواه، علی؛ کیان، مرجان؛ گرامی‌پور، مسعود و حسینی، افضل السادات. (۱۳۹۹). مدرسه خلاق: چیستی و چگونگی در دوره ابتدایی. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۱۹ (۷۵)، ۳۱-۷.

Al-Jaafreh, I. J. (2020).. The Effectiveness of a Program Based on the Theory of TRIZ in the Subject of Physics to Develop the Skills of Creative Thinking and Critical Thinking Among the Secondary School Students of the Southern Al-Mazar. *Journal of Education and Practice*, 4 (1), 1-17.

Cheng, V.M.Y. (2011). Infusing creativity into Eastern classrooms: Evaluations from student perspectives. *Thinking Skills and Creativity*, 6 (1), 67-87.

Elena, C.L. (2015). Creative Curriculum Delivery at School Level. *Practioners' Perspectives. Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 180, 517 – 523.

Gao, Y., Zhang, P.P., Wen, S.F., & Chen, Y.G. (2017). Challenge, opportunity, and development: Influencing factors and tendencies of curriculum innovation on undergraduate nursing education in the mainland of China. *Chinese Nursing Research*, 4 (3), 113-116.

Hadar, L.L., & Tirosh, M. (2019). Creative thinking in mathematics curriculum: An analytic framework. *Thinking Skills and Creativity*, 33, 100585.

Hennessey, B. A. (2017). *Intrinsic Motivation and Creativity in the Classroom: Have We Come Full Circle*. Cambridge University Press.

Setiawan, R., Mardapi, D., Aman, & Karyanto, U.B. (2020). Multiple intelligences-based creative curriculum: The best practice. *European Journal of Educational Research*, 9(2), 611-627.

Tubb, A. L., Cropley, D. H., Marrone, R. L., Patston, T., & Kaufman, J. C. (2020). The development of mathematical creativity across high school: Increasing, decreasing, or both?. *Thinking Skills and Creativity*, 35, 100634

علمی، بحث و گفتگو، نمایش و بازی سازمان یافته و قصه گویی از روش‌های تدریسی هستند که در ایجاد و پرورش خلاقیت در دانش‌آموزان بسیار نقش دارند. بنابراین مهم بودن روش تدریس نسبت به دیگر ابعاد برنامه درسی خلاقیت محور (اهداف، محتوا و ارزشیابی) دور از انتظار نبود. با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود که: برنامه‌ریزان درسی و دست‌اندرکاران تربیتی در تدوین اهداف، به نیازها، علائق و تفاوت‌های فردی یادگیری توجه نمایند. برنامه‌ریزان درسی، در تدوین اهداف، به شایستگی‌های فردی همچون خلاقیت، استقلال طلبی، خودباوری و غیره که منجر به پرورش افرادی خلاق و متکی به خود در دنیای پر از ابهام و پیچیده امروز است و در آینده شغلی آنها بسیار تأثیر گذار است، توجه نمایند. در طراحی محتوای درسی، به رعایت اصل محتواسازی افقی و عمودی در برنامه درسی توجه نمایند. همچنین برنامه‌ریزان درسی، اهداف برنامه درسی را با توجه به نیازهای آتی و آتی یادگیرندگان طراحی و تدوین نمایند.

تشکر و قدردانی

نویسندگان پژوهش حاضر بر خود لازم دانستند که از کلیه افرادی که در پژوهش شرکت نمودند، کمال تشکر و سپاس خود را ابراز نمایند.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان، این مقاله حامی مالی و تعارض منافع ندارد.

منابع

ارجمندقجور، کیومرث و ارجمندی، بهزاد. (۱۳۹۷). اثربخشی برنامه‌های پرورش خلاقیت در برنامه درسی هنر بر خلاقیت دانش‌آموزان دوره ابتدایی. فصلنامه رویش روانشناسی، ۷ (۴)، ۶۵-۸۷.

بنکداری، نسرین؛ مهران، گلنار؛ ماهرزاده، طیبه و هاشمی، سید عباس. (۱۳۹۵). ویژگی‌های استاد شایسته در آموزش عالی ایران: یک مطالعه کیفی. فصلنامه علمی پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۷ (۱)، ۱۳۸-۱۱۷.

تقوایی یزدی، مریم. (۱۳۹۷). رابطه آینده نگری در برنامه درسی با خلاقیت دانشجویان. فصلنامه پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، ۱۵ (۳۱)، ۱۶۵-۱۷۸.

حسینی لرگانی، سیده مریم. (۱۳۹۸). طراحی الگوی برنامه درسی نوآورانه در نظام آموزش عالی ایران: یک مطالعه کیفی.